

Полянская В.Ю. Метафорические элементы эстетизации политического пространства: стилистическая реконструкция политической действительности языковыми средствами

Исследуется политическая метафора как средство репрезентации политической власти в дискурсивном измерении. Особенное внимание уделяется типам политических метафор, их функциям и возможностям использования в различных политических контекстах. Также анализируются аксиологические атрибуты политической метафоры и ее потенциал относительно репрезентации и трансляции политических ценностей.

Ключевые слова: политический язык, политическая метафора, политическая эстетика, символическая власть, символизация властных отношений, репрезентации власти, легитимация

Polyanska V. The metaphorical elements of the anesthetization of the political space: stylistic reconstruction of the political reality by the languish means

The political metaphor is analyzed as a facility of the political power representation in the discursive measurement. The special attention is paid to the types of the political metaphors, its functions and using potential in the different political contexts. Also, the axiological attributes of the political metaphor and its representational and translation potential as to political values are conducted.

Key words: political languish, political metaphor, political aesthetic, symbolical power, symbolization of the power relations, representation of the power, legitimating

Надійшла до редколегії: 1.03.2014

УДК 327.5

Є. О. Кривчун

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ГЕОПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ РОЗВИТКУ ЯДЕРНОЇ ПРОГРАМИ ІСЛАМСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ІРАН

Ядерна програма Ірану відноситься до категорії найбільш гострих проблем сучасних міжнародних відносин з точки зору забезпечення режиму нерозповсюдження зброї масового знищення. Слід зазначити, що це проблема, вирішення якої безпосередньо залежить від визначення цілей іранських властей в реалізації свого ядерного потенціалу. Тому видається цілком природним, що ядерну програму Ірану слід розглядати через призму геополітичних орієнтирів Ірану в близькосхідному регіоні та формування альянсів «за» і «проти», які виходять далеко за рамки регіону.

Ключові слова: Іран, ядерна програма, геополітика, США, країни Перської затоки, Ізраїль, близькосхідний регіон.

Однією з гостріших проблем світової політики останнього часу є проблема іранської ядерної програми. Останнім часом навколо неї формується багато геополітичних союзів і комбінацій. Саме величезні запаси енергетичних ресурсів і географічне положення роблять сучасний Іран центральною мішенню геоекономічних війн. У той же час посилення позицій Ісламської Республіки в світі ісламу зробило її одним з центрів великої геополітики. Тому Іран одночасно використовує і геополітичний, і геоекономічний інструментарій, щоб гідно відповідати викликам конкурентів. У цьому сенсі досвід іранського керівництва унікальний.

Мета дослідження - розглянути геополітичний контекст розвитку ядерної програми Ісламської Республіки Іран (ІРІ), оцінити її результати, а також вивчити ставлення до іранського проекту країн близькосхідного регіону та провідних країн світу.

Важливий фактичний і аналітичний матеріал містять праці вчених з окремих аспектів зовнішньополітичної та геополітичної ситуації навколо Ірану. Це - роботи А.О. Бакланова, Е. Іманової, М.Г. Носова, І. Н. Панкратенко, В.І. Юртаєва та ін.

Важливе значення мали дослідження з проблематики ядерної програми Ірану І. Горобця, Ю. Ляміна, А. Сваранца.

В рамках дослідження був здійснений аналіз останніх робіт зарубіжних дослідників, таких як: Д. Харріса, Р. Меннінга, К. Уолтца.

Ядерна програма Ірану має багатоцільовий характер, але основних цілей дві - з одного боку, Ірану, котрий володіє власними запасами нафти і газу, як це не дивно, не вистачає енергоресурсів, а з іншого – атомна програма є гарантом забезпечення

національної безпеки країни. Наявність у країни атомної зброї і сучасних ракетних технологій дозволяє в деякому сенсі послабити зовнішній політичний і військовий тиск і в якійсь мірі гарантувати свою незалежність. Основними країнами, які по-боюються і протидіють розвитку іранської атомної програми, є США, Ізраїль і арабські монархії (в основному Саудівська Аравія і Катар). Однак, поява у держави Іран атомної зброї в комплексі з наявністю у нього ракетних технологій не стане прямою військовою загрозою як для США, так і для країн Перської затоки та Ізраїлю. Це лише створить ситуацію реальної незалежності Ірану, а також ситуацію відносного стратегічного паритету в регіоні. Атомна зброя у протилежній сторони є лише засобом стримування від можливого нападу та інших агресивних дій.

Основною характеристикою потенціалу Ірану на початку XXI століття закономірно вважається його ресурсна база, до якої входять насамперед нафтогазові родовища і стратегічне географічне положення між Сходом і Заходом. XXI століття Іран зустрів з функціонуючою вертикаллю ісламської влади, боєздатною армією і розвиненим нафтогазовим сектором економіки.

На сьогоднішній день можна констатувати значне посилення Ісламської Республіки Іран за рахунок політичного та економічного ослаблення арабських держав регіону. Причому це було викликано не тільки різким посиленням Ірану, але і наслідками американської операції в Іраку. Так, вкрай важкі наслідки мав соціально-економічний шок із значними змінами в демографічному і соціальному контексті в Йорданії і Сирії, викликаний припливом більше 2 млн. біженців з Іраку. Ще однією негативною тенденцією була активізація ліберальної опозиції в монархічних країнах під впливом «демократизації» в Іраку. ІРІ отримала можливість значно розширити свою діяльність в центральних регіонах Близького Сходу (від Лівану до Гази), спираючись на широку підтримку з боку недержавних акторів, що викликає в арабських правлячих колах страх перед можливими внутрішніми заворушеннями. Піднесення Ірану не призвело до повноцінного згуртування арабських країн регіону.

В умовах дестабілізації сусідніх країн Іран був поставлений в ситуацію, коли він виявився вимушеним вирішувати проблеми безпеки на регіональному рівні. Мир і безпека в Ірані і в регіоні виявилися безпосередньо пов'язані один з одним, будучи важливою складовою глобальної безпеки

Найбільш вагомим опонентом Ірану на Близькому Сході є Саудівська Аравія, що претендує на лідерство в регіоні у світлі нових міжнародних реалій. Керівництво Королівства вважає, що безпека в регіоні Перської затоки залежить, перш за все, від сильної Саудівської Аравії. Позиція КСА на сирійському напрямку тісно пов'язана із саудівсько-іранським протистоянням та недопущенням поширення впливу Ірану на країни Близького Сходу і Перської затоки [10, с. 23].

Саудівське керівництво постійно підкреслює, що між Королівством та США зберігаються стабільні відносини стратегічного партнерства. Сполучені Штати залишаються одним з найбільших інвесторів на саудівському ринку, компанії КСА беруть активну участь у фінансуванні проектів у США. У політичному плані Вашингтон очікує від Ер-Ріада більш виразної ролі в стабілізації ситуації в Іраку, процесі суверенізації Лівану, палестино-ізраїльському врегулюванні та протидії регіональним амбіціям Ірану. Саудівська Аравія розглядає Іран, перш за все, як свого суперника за вплив у регіоні. Водночас, Іран розглядається Саудівською Аравією також як джерело небезпеки для регіону Перської затоки в цілому. МЗС КСА неодноразово висловлювало занепокоєність щодо ядерної загрози з боку Ірану. Ер-Ріяд непокоїть прагнення Тегерану до територіальної експансії у регіоні. Іран вважається головним чинником дестабілізації ситуації на півдні Аравійського півострову, зокрема в Бахрейнї та Ємені.

У цьому контексті важливою є заява колишнього голови розвідки КСА принца Т.Аль-Фейсала, який 29 червня 2011 р. заявив, що Саудівська Аравія має намір отримати власну ядерну зброю у відповідь на ядерну загрозу з Ірану. Ядерними технологіями з Саудівською Аравією може поділитися і Пакистан, враховуючи позитивний розвиток двостороннього співробітництва між Саудівською Аравією і Пакистаном та фінансову залежність останнього [8, с. 22].

Практично Пакистан не в змозі проводити самостійну зовнішню, в тому числі регіональну політику, тому перед Пакистаном стоять дві перспективи:

- співпраця з США проти будь-якої держави, яку американці вважатимуть за противника;

- створення образу нового ворога в особі Ірану і конфронтація з Іраном, як метод отримання зовнішньополітичних переваг і фінансової допомоги від США і Саудівської Аравії. Пакистан не пов'язаний з Іраном суттєвими економічними відносинами, має доступ до арабських нафтових джерел, що не обумовлює необхідність підтримки з Іраном дружніх відносин. Самі США та пакистанці розглядають Пакистан як великий стабілізуючий чинник. Пакистан має великий вплив на афганських талібів і значні ісламістські амбіції.

В останні роки для Ірану Пакистан був більше суперником, аніж партнером. Географічні обмеження та вплив неісламських сусідів у цьому регіоні (РФ та Китай) стримують прагнення Пакистану стати одним з головних гравців у регіоні. Однак зараз ситуація дещо змінилася. Іран та Пакистан планують будову спільного газопроводу [3].

Крім того, прем'єр-міністр Пакистану Сайд Юсу Реза Джиліані заявив, що Пакистан засуджує будь-який тиск на двосторонні відносини Ірану та Пакистану, у тому числі і на енергетичну співпрацю. Він наголошує, що Пакистан – суверенна країна і має право робити те, що відповідає її національним інтересам. Він підкреслив, що Іран та Пакистан мають двосторонні відносини у різних сферах. Пакистан прагне поширювати свої зв'язки зі США, що основані на взаємній повазі та взаємному інтересі. Але це зовсім не означає, що США мають право втручатися у внутрішні справи Пакистану.

Пакистан, так само як і Іран, відчув на собі вплив США. 1 березня 2012 р. Держсекретар США Хіларі Клінтон попередила Пакистан, що він може отримати санкції через пропозицію будівництва газопроводу з Іраном. Цей крок може мати серйозні наслідки для Пакистану, враховуючи їх доволі нестабільний стан економіки [5].

На сьогоднішній день відносини між Іраном і Іраком знаходяться в стадії ворожості й нерозуміння, так як уряд Іраку контролюється військовими США, що викликає в Ірані бурю протесту і обурення [1].

Сирія найпотужніший союзник Ірану, але зараз вона охоплена низкою хвилювань. Таким чином, режим Башара Асада в даний час опинився майже у повній дипломатичній ізоляції і перед загрозою війни на два фронти - по-перше, необхідність захищати кордон з Йорданією, Туреччиною, та й Ізраїлем, де очевидно - гарантій безпеки ніхто не дасть, по-друге, боротися з внутрішніми ворогами. Сумнівно, що Іран зможе надати Дамаску пряму військову допомогу, якщо інтервенція буде розвиватися по «м'якому сценарію» - громадянська війна, створення «зон безпеки». Крім того, Іран зараз опинився в ситуації, коли сам має розраховувати на підтримку з боку союзників, найголовнішим з яких він вважає саме Сирію [5].

Туреччина та Іран після розпаду СРСР опинилися в ситуації конфлікту інтересів, а фактично - в ситуації боротьби за вплив у регіоні. При цьому Іран намагається нав'язати регіону т. з. «політичний іслам», тобто сформувати можливості для безпосереднього впливу на політику нових держав, використовуючи ідеологічну гегемонію. Туреччина ж активно використовує фактор політичного та економічного впливу в середовищі тюркських народів. Зростання усвідомлення ролі етнічної близькості спричиняють посилення консолідаційних процесів тюркських країн, що особливо активізувалися останнім часом [9, с. 38].

Однак обидві ці держави стикаються з серйозними внутрішніми проблемами і їх можливості здійснювати значні регіональні зрушення в розстановці сил влади обмежені. Крім того, вони є суперниками і, таким чином, зводять нанівець вплив один одного. Наприклад, в Азербайджані, де Туреччина домоглася впливової ролі, позиція Ірану для Росії виявилася більш корисною. Туреччина стабілізує регіон Чорного моря, контролює доступ із нього в Середземне море, врівноважує Росію на Кавказі, все ще залишається протиотрутою від мусульманського фундаменталізму і служить південним якорем НАТО. Дестабілізована Туреччина, схоже, дала б велику

свободу насильству на південних Балканах. Іран, незважаючи на своє двоїсте ставлення до Азербайджану, аналогічним чином забезпечує стабілізуючу підтримку новому політичному розмаїттю Середньої Азії. Він домінує над східним узбережжям Перської затоки, а його незалежність, незважаючи на сьогоднішню ворожість до Сполучених Штатів, відіграє роль бар'єру для будь-якої перспективної російської загрози американським інтересам у цьому регіоні [2, с. 16].

Так, в останні роки Іран активізував свої контакти з Ліваном, Сирією, Туреччиною, поліпшив відносини з Азербайджаном і Вірменією. В умовах міжнародних санкцій Іран спирається на країни, що не приєдналися до бойкоту.

Проте більшість центральноазіатських держав не вважають Іран джерелом загрози безпеці регіону. На їхню думку, нарощування власного військового потенціалу ІРІ, у тому числі й ядерного компоненту, правомірне і потрібне швидше для формування регіонального центру сили в районі Перської затоки, спрямованого забезпечити адекватну відсіч сучасним викликам і загрозам, забезпечити захист іранських інтересів і безпеки держави. Доведення іранським керівництвом на практиці наявності великої досконалості та потенціалу власної моделі способу життя, повільний, але поступальний розвиток нації, – є викликом ідеології Заходу в сучасному інформаційному протиборстві цивілізаційних цінностей. Саме іранська модель організації суспільства і способу життя кидає виклик американському міфу – вищості стандартів американської моделі способу життя і американського розуміння демократичних основ суспільного устрою, проголошеного наприкінці ХХ століття у США і юридично оформленого як генеральний напрям у зовнішньополітичній стратегії держави [13].

Незважаючи на американо-іранські та ізраїльсько-іранські протиріччя, країни Європи (передусім Франція та Німеччина) протягом ряду років намагалися проводити більш самостійну політику щодо Ірану, що виражалось у розвитку політичних та торговельно-економічних зв'язків, а також частково в технологічному партнерстві. З недавнього часу до цієї європейської традиції приєдналася і Великобританія [11].

Наприклад, Великобританія зіграла важливу роль у стримуванні цілей і намірів США та Ізраїлю щодо можливості нанесення бойових ударів по Ірану (перш за все по об'єктах ядерної програми). Англіїці заперечували можливість військового впливу на Іран, оскільки переслідували цілком прагматичні цілі закріплення ролі стратегічного посередника між Іраном і США.

Дана політика, висунута колишнім прем'єр-міністром Тоні Блером і екс-главою МЗС Джеком Стро, відповідала традиціям британської зовнішньої політики. На початку 2000-х Лондон здійснив ряд ініціатив щодо Ірану, відновив з ним дипломатичні відносини. Проте спроби Великобританії стати посередником в ірано-американських відносинах і зміцнити свої позиції на Близькому Сході фактично провалилися [6, с.19].

У сучасний період позиція Великобританії щодо Ірану змінилася, лібералізм поступився місцем радикалізму. Політика нового прем'єр-міністра Великобританії Девіда Кемерона більш жорстка, Лондон виступає за жорсткий формат санкцій і не виключає застосування бойових ударів по Ірану. Британська розвідка, швидше за все, будує свою роботу на іранському напрямі в форматі не лише збору інформації, але і проведення більш активної підривної діяльності. У Великобританії базуються представники найбільш впливових іранських опозиційних угруповань (наприклад, «Халг моджехедін») [12].

Франція і Німеччина раніше виступали головними зовнішньополітичними та економічними партнерами Ірану в Європі, але при правлінні президента Франції Ніколя Саркозі відбулися певні трансформації в позиції Парижа по відношенню до Тегерана, які збіглися з підходами США і Великобританії в частині економічних санкцій.

Провідні французькі іраністи з «Фонду стратегічних досліджень» вважають, що, незважаючи на зовнішню солідарність позиції Франції з США і Великобританією з іранської проблеми, тим не менше, між ними існують певні відмінності. Суть їх зводиться до неможливості військової операції проти Ірану. Франція виключає навіть пропагандистські заяви подібного смислу. Більше того, французький підхід до Ірану

виключає будь-яку можливість демонтажу політичного режиму в Ірані, ініціювання чергової революції і зміну влади. Підтримка іранської опозиції виключається, оскільки Париж не зацікавлений в катастрофічних наслідках для Ірану та регіону [6, с. 20].

Саме така позиція Парижа дозволила забезпечити консолідований підхід трьох важливих представників континентальної Європи - Франції, Німеччини та Росії - у посиленні економічних, фінансових і технологічних санкцій щодо Ірану. Природно, що приєднання Росії до позиції Заходу (насамперед Франції і Німеччини) є суттєвим проривом в політиці тиску на Іран. Москва зацікавлена в розвитку енергетичного, технологічного та політичного партнерства з Європою і не може сприяти появі нового центру сили на Півдні в особі ядерного Ірану.

Разом з тим і Росія, і Франція, і Німеччина зацікавлені в розвитку торгово-економічних відносин з Іраном у майбутньому. У зв'язку з цим роль Росії значима для тієї ж Європи з урахуванням комунікаційного зв'язку. Посилення іранського впливу в тому ж Іраку, Лівані та Сирії може відповідати перспективним інтересам франко-німецько-російського союзу. Справа в тому, що Іран може стати важливим партнером названих арабських країн, де проживає значна шіїтська громада; забезпечити баланс зовнішніх сил (тобто між США і Великобританією, з одного боку, і Францією, Німеччиною і Росією - з іншого); сприяти приходу європейських і російських інвестицій в цей регіон; посилити геополітичну присутність Франції, Німеччини і Росії на Близькому Сході. Тому тривала політика конфронтації щодо Ірану не відповідає інтересам Франції, Німеччини та Росії [4].

Визначаючи нинішню стратегію США на Близькому Сході, необхідно відзначити дві основні стратегічні цілі політики Вашингтона: збереження світових потоків транспортування нафти (33% яких проходять через Ормузьку протоку), а також забезпечення безпеки своїх союзників в регіоні. Іранська ядерна програма може стати перешкодою для обох цілей. Обмеження розвитку іранської ядерної програми може розглядатися як одне з першочергових стратегічних завдань Сполучених Штатів, здійснення якого можливе шляхом застосування найрізноманітніших тактик: від економічного тиску (санкції) до кіберсаботажу [7].

У той час як стратегічною метою Росії в регіоні Близького Сходу є закріплення її спадаючого впливу, завданнями російського керівництва стає заступництво розвитку іранської ядерної мирної програми. Причому російська тактика в даному випадку полягає в заспокоєнні іранського керівництва шляхом блокування найбільш радикальних санкцій РБ ООН, що дає Москві помилкову ілюзію контролю над ядерним розвитком Ірану. Крім того, «іранське ядерне досє» розглядається Росією як можливий інструмент маніпулювання в переговорах з Вашингтоном.

Можливості зближення позицій РФ і США щодо пошуку спільного рішення іранської проблеми існують, зокрема прецедент був створений в 2009 р., коли після приходу до влади адміністрації Обами, США серйозно натякнули Москві на можливість компромісу щодо європейської системи ПРО в обмін на співпрацю Росії по Ірану. Причому угода, схоже виявилася ефективною, оскільки Росія заморозила постачання комплексів С-300 в Ісламську Республіку, підтримавши чергову резолюцію РБ ООН, введену проти ряду іранських підприємств. У той же час нові плани адміністрації Обами з розгортання ЄвроПРО виявили тимчасовий характер російсько-американської угоди по «іранському ядерному досє», що в свою чергу обнадіяло і Іран щодо подальших можливостей з розвитку його ядерної програми. Сучасна ситуація видається ще менш оптимістичною, враховуючи нинішній стан діалогу з ЄвроПРО, сирійську проблему, а також повне прояснення позицій обох сторін з приводу їх бачення майбутнього іранської ядерної програми. Вашингтон наполягає на неприйнятності процедури збагачення урану, Росія допускає останнє в випадку повної співпраці в діалозі Тегерана з МАГАТЕ. Це протиріччя у позиції ключових гравців практично зводить нанівець вироблення загальної конструктивної позиції РБ ООН у тому, що стосується універсального тиску на Іран, включаючи радикальні санкції типу газового або нафтового ембарго. Причому ці ж розбіжності не дають можливості розвитку і московським планам щодо залучення Ірану в глобальне співробітництво, в основі яких повинні лежати гарантії Ісламській

Республіці в тому, що вона не стане об'єктом зовнішньої агресії чи економічного тиску з боку Заходу. У такому разі, не будучи здатним об'єднати всіх своїх членів під прапором єдиної стратегії, РБ ООН не може вирішити ситуацію, яка склалася навколо іранської ядерної програми, що дає Тегерану небезпечну віру в те, що поки «собаки гавкають, караван може рухатися вперед» [2, с. 17].

Таким чином, ситуація навколо Ісламської республіки дуже складна та нестабільна. Будуючи відносини з державами регіону Іран повинен розуміти, що сьгоднішні партнери можуть стати ворогами, оскільки йде боротьба не тільки за ресурси, а за вплив у стратегічно важливому регіоні Близького та Середнього Сходу. Зараз Іран має дуже сильних суперників – Туреччину та Саудівську Аравію, які є потенційними претендентами на роль лідера в арабському світі. Крім того, не слід скидати з рахунків Пакистан, який має значний потенціал. Але найбільш небезпечним є саме Ізраїль.

Щоб витримати гео економічну конкуренцію Іран готується до ролі регіональної наддержави, для чого і потрібні насамперед ядерні технології. Атомна програма Ірану на початку XXI століття виявилася каталізатором стратегії розвитку ІРІ - стратегії, націленої на побудову глобального суспільства соціальної справедливості на основі «великих традицій ісламської цивілізації». Саме у феномені «атомної дипломатії» проявився ісламський характер зовнішньої політики ІРІ. Навіть якщо припустити, що Тегеран зупиниться за крок від створення ядерної зброї, це відбудеться тільки в одному випадку - якщо буде гарантована негайна реалізація такої можливості. Де-факто Іран все одно увійде до клубу ядерних держав. При реалізації даного сценарію можна прогнозувати розкрутку гонки ядерних потенціалів в регіоні і стан постійного очікування ядерної катастрофи.

Бібліографічні посилання

1. Бакланов А. А. Іран в регіональній підсистемі Близького і Середнього Востока (по матеріалам західної аналітики). Частина 1 [Електронний ресурс] / А. А. Бакланов. 2010. – Режим доступу : <http://www.ru.journal-neo.com/node/3579>
2. Горобець І. Іранський вузол глобальних протиріч [Текст] / І. Горобець // Зовнішні справи. – 2011. – № 2. – С. 16–19.
3. Іманова Э. Регіональне суперництво на Близькому Востоку [Електронний ресурс] / Э. Іманова. – 2011. – Режим доступу : <http://www.easttime.ru/reganalitic/2/267.html>
4. Лямин Ю. Кто провоцирует гонку вооружений на Близькому і Середньому Востоку [Текст] / Ю. Лямин // Международное обозрение: Восток+Запад. – 2010. – № 2. – С. 3–10.
5. Махтади А. Іран і Сирія: історія, цілі і майбутнє старих союзників [Електронний ресурс] / А. Махтади. – 2012. – Режим доступу : <http://oko-planet.su/politik/politiklist/114851-iran-i-siriya-istoriya-celi-i-budushee-staryh-soyuznikov.html>
6. Носов М. Г. ЕС і регіон Великого Середнього Востока [Текст] / М. Г. Носов // Современная Европа. – 2010. – № 4. – С. 17–31.
7. Панкратенко І. Н. Іран: геостратегія і геополітика [Електронний ресурс] / 2011. – Режим доступу : <http://www.zvezda.ru/geo/2011/01/26/iran.htm>
8. Сваранц А. Іран і проблеми регіональної безпеки [Текст] / А. Сваранц // Ноев ковчег. – 2010. – № 08 (155). – С. 21–27.
9. Свистунова І. Анкара-Тегеран: двосторонні відносини і регіональні проблеми [Текст] / І. Свистунова // Азія і Африка сьогодні. – 2006. – № 11. – С. 37–39.
10. Юртаев В. І. Іран: регіоналізація і геополітика [Текст] / В. І. Юртаев // Вестник РУДН / Серия «Международные отношения». – 2010. – № 4. – С. 19–28.
11. Harris D. «Iran, Israel, and the Bomb» [Електронний ресурс] / D. Harris. – 2012. – Режим доступу : http://www.huffingtonpost.com/david-harris/iran-israel-and-the-bomb_b_1641577.html
12. Manning R. «A Response to Waltz: Why Iran Shouldn't Get the Bomb» [Електронний ресурс] / R. Manning. – 2012. – Режим доступу : <http://thediplomat.com/2012/07/20/a-response-to-waltz-why-iran-shouldnt-get-the-bomb/>
13. Waltz K. «Why Iran Should Get the Bomb» [Електронний ресурс] / K. Waltz // Foreign Affairs. – July/August 2012. – Режим доступу : <http://www.foreignaffairs.com/articles/137731/kenneth-n-waltz/why-iran-should-get-the-bomb>

Кривчун Е.О. Геополітичний контекст розвитку ядерної програми Ісламської республіки Іран

Ядерная программа Ирана относится к категории наиболее острых проблем современных

международных отношений с точки зрения обеспечения режима нераспространения оружия массового уничтожения. Следует отметить, что это проблема, решение которой напрямую зависит от определения целей иранских властей в реализации своего ядерного потенциала. Поэтому представляется вполне естественным, что ядерную программу Ирана следует рассматривать через призму геополитических ориентиров Ирана в ближневосточном регионе и формирование альянсов «за» и «против», которые выходят далеко за рамки региона.

Ключевые слова: Иран, ядерная программа, геополитика, США, страны Персидского залива, Израиль, ближневосточный регион.

Krivchun E. The geopolitical context of the nuclear program of the Islamic Republic of Iran

Iran's nuclear program is categorized as the most pressing problems of contemporary international relations in terms of non-proliferation of weapons of mass destruction. Note that this is a problem whose solution depends on the definition of the objectives of the Iranian authorities in the implementation of its nuclear capability. It is therefore quite natural that Iran's nuclear program should be viewed through the prism of geopolitical orientations of Iran in the Middle East and the formation of alliances «for» and «against» that go far beyond the region.

Key words: Iran 's nuclear program, Geopolitics, United States, Gulf States, Israel, Middle East.

Надійшла до редколегії: 1.03.2014

УДК [32-021.387.01:330.34]:303.442.3

А.С. Панарін

Львівський національний університет імені Івана Франка

«СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ІНДИКАТОРИ ПОЛІТИЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ.»

Проблематика політичної стабільності є однією з найважливіших дослідницьких проблем сучасної політичної науки. Питання політичної стабільності не виникає сама по собі – тиск середовища, як внутрішнього так і зовнішнього, на політичну систему є тією умовою, яка примушує існуючу владу шукати нові способи та джерела стабілізації системи. Одним із найважливіших аспектів дослідження даної проблеми є визначення факторів та формування системи індикаторів, які впливають на формування політичної стабільності та дадуть змогу дати приблизну оцінку її стану. В даному дослідженні, на підставі аналізу досліджень західних вчених та політичної практики, зроблено спробу визначити особливості впливу соціально-економічних факторів (рівня економічного розвитку, динаміки росту ВВП, соціально-економічної нерівності та етно-лінгвістичної фрагментації) на політичну стабільність.

Ключові слова: політична стабільність, фактори політичної стабільності, індикатори політичної стабільності.

Систематично оцінку політичної стабільності лише у другій половині минулого століття почали проводити різні міжнародні організації. Цей факт відображає загальне визнання важливості того факту, наскільки якісною є робота інститутів влади у вирішенні проблем, з якими стикається сучасне суспільство, а також, що проблема визначення і оцінки політичної стабільності є одним із пріоритетних питань політичної науки, яке також має прикладне значення. Це зумовлюється тим фактом, що приблизні оцінки, а також можливість моделювання і прогнозування політичної стабільності дає змогу оцінити існуючі та можливі ризики, і приймати ефективні політичні рішення. Тому ряд міжнародних організацій та аналітичних центрів проводять власні дослідження і розробляють індекси оцінки рівня політичної стабільності на основі інтегральних показників, які відображають певні аспекти якості суспільно-політичного життя країн.

Економічні індикатори займають важливе місце в системі оцінювання політичної стабільності багатьох індексів, зокрема:

1. Ріст національного продукту на душу населення у відсотковому значенні. Розробники моделі дослідження політичної стабільності Political System Stability Index – Д. Хендель, Г. Вест, Р. Медоу, [1] вважають, що цей показник відображає здатність влади задовольняти економічні потреби населення своєї держави, а також здатність правлячої верхівки забезпечувати сприятливий політичний клімат для економічного розвитку.